

Jo visst nytter det

**Likestilling i det pedagogiske
arbeidet i Kvinesdal
2007 - 2009**

Rapport 2009

av Rose Mari Moen

kun
senter for kunnskap
og likestilling

KUN senter for kunnskap og likestilling (KUN) driftes av Kvinneuniversitetet Nord, en stiftelse som ble etablert i 1991. Stiftere er fylkeskommune, kommuner, organisasjoner og enkeltpersoner. KUN ønsker å stimulere til likestillingsarbeid fordi dette harmonerer med et menneskesyn som forutsetter likeverd. I tillegg ligger det et samfunnsmessig gevinstpotensiale ved å utnytte mangfold som verdi.

Stiftelsen ledes av et styre på syv medlemmer rekruttert fra ulike organisasjoner og fagmiljøer, og som velges på årsmøtet. Virksomheten ligger i Steigen kommune i Nordland, men har avdelingskontor på Steinkjer i Nord – Trøndelag.

www.kun.nl.no

1. Bakgrunn

Likestillingsarbeidet i barnehagene i Kvinesdal 2007 -2009 er en fortsettelse av det arbeidet som ble startet gjennom prosjektet Kvinesdal et likestilt samfunn 2006 – 2007. Det daværende kommunestyret i Kvinesdal ønsket å gjøre noe med likestillingssituasjonen i kommunen. En årlig undersøkelse fra statistisk sentralbyrå satte kommunen på 384. plass i forhold til landets 434 kommuner.

Dette ble tatt tak i på ulike områder: i næringslivet, i skolen gjennom rådgivningstjenesten, i kommunen gjennom sin arbeidsgiverrolle og i barnehagene. I barnehagene ble oppmerksomheten rettet mot fedres rolle i barns liv og målte fedres deltakelse i foreldremøter og foreldresamtaler. Dette ble gjort med bistand fra KUN. Resultatet av dette arbeidet viste et svært tradisjonelt kjønnsrollemønster, og barnehagene iverksatte flere tiltak for å få fedre med.¹

Gjennom denne prosessen økte interessen for temaet likestilling og kjønn. KUN, Kvinesdal kommune og barnehagene hadde funnet en arbeidsform som de ønsket å videreføre. Dette ble mulig gjennom prosjektet "Likestilling i det pedagogiske arbeidet i barnehagen". Nå ville barnehagene se på hvordan personalet møtte gutter og jenter, og bevisstgjøre seg selv i forhold til hvordan hver enkelt er med å skape kjønn og bygge opp under kjønnsroller.

Vårt utgangspunkt er at hvert enkelt barn og hver ny generasjon av barn, finner ut hva kjønn skal bety for dem. Kan det være at voksnes stereotype oppfatninger av kjønn bidrar til å reproducere et gammeldags kjønnsrollemønster? Biologisk kjønn er knyttet til om man er født jente eller gutt. Sosialt kjønn er knyttet til de forventningene vi har til gutter og jenter fordi de biologisk sett er forskjellige. Hvilken betydning disse biologiske forskjellene får, er kulturelt betinget.

Dette innebærer ikke at vi fornekter at noen kjønnsforskjeller kan ha en biologisk forankring. Å ta høyde for biologiske forskjeller er noe ganske annet enn å si at vi er determinert av dem. Genetiske forklaringer kan fort bli en hvilepute for å la være å gjøre noe. Biologen Hanno Sandvik (NTNU, senter for bevaringsbiologi) skriver i avisen Klassekampen 27.02.10: "I den grad kjønnsmonstre er medfødte, må hver nye generasjon jobbe med saken. Dette betyr på ingen måte at likestilling er et dødfødt prosjekt. Også vanlig folkeskikk må læres bort i hver bidige nye generasjon, uten at man gir opp av den grunn."

¹ Se egen rapport

Vi vil understreke at de psykologiske og sosiale forskjellene som utspiller seg i atferd, relasjoner og interesser, er et resultat av sosialiseringprosesser i et samfunn hvor kjønn alltid har hatt – og har – en kulturell betydning som gjenspeiles i våre kulturelle forventninger til kjønn. Derfor er ikke kjønn noe vi først og fremst er, det er noe vi blir (N. Rossholt 2006, Aasebø og Melhus 2005).

2. Målsetting

Overordnet målsetting med prosjektet er å bidra til at alle barn skal kunne oppdage, prøve ut og utvikle sitt potensial uavhengig av kjønn. Gutter og jenter skal ha like muligheter til og bli sett og hørt, og oppmuntres til å delta i fellesskap i alle aktiviteter i barnehagen. Jenter og gutter skal ikke gjøres like, men behandles likeverdig.

3. Metode

På bakgrunn av de ønskene som kom fra styrerne i barnehagene etter første prosjektperiode 2006-2007, ble det utarbeidet en ny plan for gjennomføring av neste tiltak. Sentralt var at de ville prøve ut film som verktøy for å dokumentere sin praksis.

Alle barnehagene gjennomførte møter for å motivere de ansatte til å delta og få innspill til tema for observasjon. Hva ville de med prosjektet? Hva skulle det føre til?

De fikk i oppdrag å diskutere:

- Hvor viktig mener barnehagen dette prosjektet er for å nå dette målet?
- Hva mener vi med *å skape kjønn*?
- Er det slik at det finnes et mangfold av posisjoner og væremåter for både gutter og jenter, men at ikke alle posisjoner eller væremåter står til disposisjon for jenter og gutter?
- Hva kan barnehagen tenke seg å finne ut gjennom å filme praksis i barnehagen?
- Hvilke situasjoner ville være mest interessante å velge ut for filming?

Ut fra dette formulerte hver barnehage sin problemstilling og valgte ut situasjoner for filming.

Problemstillinger:

Knerten barnehage

Hvordan forholder personalet seg til mødre versus fedre i garderobesituasjoner?

Hvordan forholder personalet seg til gutter versus jenter i garderobesituasjoner?

Fjotland barnehage

Korleis er kommunikasjonen mellom barn og vaksen i påkledningssituasjonen?

Er me vaksne like mot jenter/gutar og motsatt? Kven tek mest kontakt av jenter/gutar og er det forskjell i kontakten?

Feda barnehage

Hvordan henvender vi oss til jenter og gutter, og er vi like tolerante overfor begge kjønn?

Rafoss barnehage

Hvordan er kommunikasjonen mellom voksne og barn i Rafoss barnehage?

Åmotsmarka barnehage

Kommunikasjonen mellom barn og voksne i frilek.

Barnehagene innhentet tillatelse fra foreldre og tok opp tre timer film hver. Disse filmene² ble analysert av KUN som laget en presentasjon av funn ut fra den enkelte barnehages problemstilling. Fra filmene ble det også hentet ut konkrete beskrivelser av ulike hendelsesforløp fra hver enkelt barnehage. Dette for å belyse problemstillingen og for å introdusere praksisfortellinger som metode i det pedagogiske arbeidet.

Praksisfortellinger er en pedagogisk dokumentasjons – og evalueringsmetode for å fange inn typiske trekk ved den praktiske pedagogikken og om barns læring – gjennom fortellinger fra praksis i barnehagen. Praksisfortellinger er en metode for å vurdere, observere og bevisstgjøre pedagogisk praksis. Praksisfortellinger er historier fra hverdagen. Praksisfortellinger kan være et viktig bidrag i vurderingsarbeidet, ikke for å felle ”dom” over et resultat, men for å sette i gang aktiv refleksjon. Dette vil igjen danne grunnlag for videre planlegging.

I denne sammenhengen handler det om å ”klippe ut” hverdagshistorier fra livet i barnehagen. Historiene/hendelsesforløpene brukes for å undersøke hvordan det står til med kjønn og likestilling i barnehagen. Denne metoden gir anledning til refleksjon over egen pedagogisk praksis. Vi refererer et hendelsesforløp, for så å stille refleksjonsspørsmål omkring hendelsen.

Funn og historier/hendelsesforløp fra den enkelte barnehage ble presentert for hver enkelt barnehage, der hele personalet deltok. Her ble det reflektert og diskutert. Mulige måter å bryte tradisjonelle mønstre på ble drøftet. Styrerne hadde også et oppsummeringsmøte i fellesskap. Her ble det laget en felles plan for videre tiltak.

Etter hver historie som ble presentert, stilte vi spørsmålene:

- Spiller kjønn noen rolle i denne situasjonen?
- Utgjør kjønn noen begrensning for barnas utfoldelsesmuligheter i denne situasjonen?
- Hva lærer barna i denne episoden?
- Kunne noen handlet på en annen måte?

Etter presentasjonene la personalet planer for videre praksis, og vi ble enige om nytt møte etter en tid for å evaluere og planlegge videre arbeid med likestilling i barnehagene. Da vi møttes igjen ønsket personalet en ny periode med filming for også å få vurdert om det hadde skjedd endringer gjennom ny filmanalyse.

Det siste møtet mellom KUN og barnehagene fant sted i desember 2009. Da hadde prosjektet pågått i vel to år.

² Filmene var av varierende kvalitet. Fra de barnehagene der kameraet sto i ro, der de som ble filmet var nær kameraet og lysforholdene var gode, var det mest gunstig å observere og analysere hendelsesforløp. Åmotsmarka barnehage hadde også filmet i 2008, men kassetten var dessverre tom.

4. Resultat etter første filmanalyse i 2008

Filmene viste barn og voksne i ulike situasjoner; ute og inne, ved matbordet, i garderoben, i samlingsstund og i frilek. Alle filmklippene viste ulike former for kommunikasjon barna imellom og mellom barn og voksne. Bekymringen med hensyn til hvordan KUN skulle klare å skille gutter og jenter fra hverandre, viste seg å være totalt grunnløs; markedskreftene har sørget for en kleskode som var krystallklar både når det gjaldt inneklær og uteklær.

Analysen av filmmaterialet viste at i barnehagene i Kvinesdal er forholdet mellom voksne og barn preget av:

- trygghet og åpenhet
- humor og engasjement
- voksne som tar seg tid og er rolige, blide og vennlige
- voksne som trøster og avleder
- voksne som roser og oppmuntrer
- at langt de fleste voksne er genuint konsentrert om - og interessert i - barna
- voksne som legger til rette for mestring
- voksne som er fleksible og kan løse flere oppgaver samtidig
- barn som tillitsfullt henvender seg til de voksne
- barn som er blide
- barn som takler å vente på hjelp og bistand

men også

- at gutter, oftere enn jenter tiltales med navnet sitt av de voksne
- at de voksne snakker mer med guttene enn med jentene. Disse samtalene varer lenger, kommunikasjonen er mer direkte og guttene får flere oppfølgingsspørsmål
- at det er mer øyekontakt mellom voksne og gutter enn mellom voksne og jenter
- at gutter får mest oppmerksomhet når det er både jenter og gutter til stede
- at jenter får flere kommentarer som ”Kor flink du er!” og ”Så fin du er” enn det guttene gjør
- at personalet spøker mer med fedre enn med mødre
- at personalet snakker mer med mødrene om barna enn de gjør med fedrene

Det er tidligere gjort mange undersøkelser av ulike instanser og aktører om praksis i barnehager og skoler. Vi tok med en del funn fra disse undersøkelsene i vår diskusjon med personalet. Dette for å vise at barnehagene i Kvinesdal bare er en av mange ulike arenaer der det skapes kjønn og at de er en del av et mønster.

Det er tidligere dokumentert at:

- Gutter får mer positiv og negativ oppmerksomhet.

- Vi reagerer ubevisst forskjellig avhengig av om det er gutt eller jente vi kommuniserer med.
- Det er store forskjeller i kommunikasjonen voksne har med jenter og gutter, både i hyppighet, varighet og tematisk.
- Gutter er gjenstand for synlig individuell oppmuntring og anerkjennelse i langt større grad enn jenter er (Andresen, 1996).
- Det er 7 % mannlige ansatte i barnehager.
- Det er 11 % mannlige ansatte i skolefritidsordninger.
- Det er 30 % mannlige ansatte i grunnskolen.
- Institusjonene trenger alle slags kvinner og menn, fordi de kan utgjøre flere forskjellige mulige forbilder for hva kjønn kan bety.
- Uteområdet som arena for lek fremmer likestilling.
- Hvert enkelt barn og hver ny generasjon av barn, finner opp hva kjønn skal bety for dem.
- Kan det være at voksnes stereotype oppfatninger av kjønn bidrar til å reproducere et gammeldags kjønnsrollemønster? (Ole Brede: "Nye gutter og jenter – ny pedagogikk?")
- 80 % av historiene de ansatte har fortalt, handler om gutter (Rossholt 2007, om en studie vedrørende praksishistorier i barnehagen).
- "Noen av jentene er mer kreative i sin lek enn det guttene er, fordi leken deres er mer verbal og uttalt. Slik utvikler de gjennom leken en god språklig kompetanse" (Rossholt, 2007). Denne språkkompetansen tar disse jentene med seg inn i skolen – og stiller bedre rustet til det som møter dem der!

Historier/hendelsesforløp hentet fra filmene ble lagt fram for den enkelte barnehage. Her følger eksempler på historier fra barnehagene i Kvinesdal i 2008:

- Stasjonslek i gymsal: Voksen sitter ved tjukkasen, jente og gutt stuper kråke hver sin gang. Jenta er eldre og større enn gutten (1 – 2 år?). Gutten får kommentar fra den voksne seks ganger: "Så bra!" og "Flott, Håvard!" Jenta stuper kråke like mange ganger. Hun får ingen kommentarer, ingen oppmerksomhet.
- Stasjonslek i gymsal: Voksen, gutt og jente ved kurvballnettet. Gutten er større og eldre enn jenta (1-2 år?). Gutt kaster ballen, treffer ikke, men får positiv, verbal oppmuntring fra jenta – med verbal støtte fra den voksne. Jenta kaster ballen etterpå, men samtidig kommer en ny gutt inn i bildet som får oppmerksomheten fra den voksne. Jenta får ingen oppmuntring - verken fra guttene eller den voksne. Jenta blir sittende igjen, alene i bildet.
- Voksen møter far som henter gutt: Den voksne bærer gutten over nakken/skuldrene. En annen gutt holder seg fast rundt låret til den voksne. Den voksne snakker med faren om et bygge/støpe - prosjekt i barnehagen. Den voksne og far snakker en stund om dette prosjektet før de fortsetter å snakke om en båt de begge har vært med og flytta. Guttene er fremdeles tilstede, ikke så mye med i samtalen, men fysisk i kontakt med den voksne og far.

- Ved spisebordet: 7 barn og 4 voksne ved bordet, gutt (Lars) og jente (Lea) sitter overfor hverandre nærmest kamera. De voksne forbereder måltidet, mens barna sitter og venter. Lars og Lea snakker litt med hverandre. Både Lea og Lars løfter litt på bestikket sitt. Voksen stemme sier: "Nei, Lars, det må du jo ikke." En annen voksen rusker han i håret. Lars ler. Han løfter ostehøvelen. Ny voksen stemme: "Nei, Lars! Du må vente, Lars." Så synges bordverset, mens Lars løfter bestikket flere ganger, og voksen legger det ned hver gang. Straks sangen er ferdig sier voksen: "Nei, Lars, du må ikke leke med kniven." Lars får først hjelp med maten. Lea spør voksen som sitter ved siden av henne: "Kan du smøre?" Voksen svarer: "Du kan smøre." Lea smører på sin skive. Lars venter rolig. Voksen sier: "Lars, jeg kan hjelpe deg. Får jeg kniven din?" (Vi har ikke hørt jentas navn en eneste gang....).
- Flere barn kommer inn i garderoben etter å ha vært ute. Hanne og Ida begynner å kle av seg og snakker samtidig sammen. Frode ligger på gulvet ved siden av dem, med alle klærne på. Mens Hanne enda har et par klesplagg under armen spør Frode: "Kan du hjelpe meg, Hanne?" Han løfter det ene beinet og Hanne begynner å dra i skoens hans. Hun strever litt og legger fra seg sine egne klær på gulvet for å få begge armene fri. Nå klarer hun å hjelpe Frode av med skoene. Før Hanne er ferdig med å hjelpe Frode, spør en annen jente: "Hanne, kan du henge på plass klærne mine?" Hanne svarer: "Ja, men først må jeg hjelpe Frode." Når Hanne er ferdig med å hjelpe Frode med skoene, henger hun opp klærne til den andre jenta. Så henger hun opp sine egne klær. En voksen sier: "Så flinke dere er!"

Historiene ble drøftet ut fra spørsmålene:

- Spiller kjønn noen rolle i denne situasjonen?
- Utgjør kjønn noen begrensning for barnas utfoldelsesmuligheter i denne situasjonen?
- Hva lærer barna i denne episoden?
- Kunne noen handlet på en annen måte?

Før presentasjonen av historiene (som var klippet direkte ut fra filmene) var vi enige å unngå fokus på hvem historiene omhandler. Barna er gitt andre navn, og "voksen" er kvinnelig eller mannlig ansatt.

Alle hendelsesforløpene var gjenkjennbare for personalet – og gjenstand for spennende diskusjoner. Overraskelsen var delvis stor over at disse hendelsesforløpene faktisk har skjedd – selv om alle visste at filmingen handlet om hvordan vi forholder oss til jenter versus gutter. Etter at ulike forklaringer på hvorfor situasjonene ble som de ble, for eksempel bestemte egenskaper ved de jentene og guttene som ble presentert, og ulike hendelser før og hendelsesforløpene (som ikke kom fram på filmene), dreide drøftingene seg om kjønn og spørsmålene over. En felles erkjennelse om at vi alle bærer med oss holdninger og tradisjoner i forhold til likestilling – både bevisst og ubevisst - ble etter hvert åpenbar. Med dette utgangspunktet ble personalet enige om å være mer årvåkne – både med hensyn til egen og andres praksis i forhold til likestilling. De samme spørsmålene som vi stilte etter hvert hendelsesforløp ble oppsummert som viktige spørsmål å ta med seg videre i hverdagslivet i barnehagen.

5. Mulige videre tiltak etter første filmanalyse

Oppsummeringa så langt viste at barnehagene i Kvinesdal var godt i gang i arbeidet med likestilling, men også at dette arbeidet bør fortsette. På styremøte - etter at første filmanalyse var gjennomgått - ble flere interessante tema å jobbe videre med drøfta:

- Å måle/telle hvordan navn brukes, med mål om å tiltale jenter med navn like ofte som man tiltaler gutter med navn.
- Vurdere bruken av kommentarer som: ”kor fin du er”, ”så tøff/sterk du er” – ”så flink du er” fra voksne til gutter og jenter.
- Intervjue gutter og jenter i barnehagen med fokus på om de opplever forskjell på det å være gutt og det å være jente.
- Intervjue foreldre om opplevelser og ønsker i forbindelse med bringing og henting av barna i barnehagen.
- Arbeide for å flere mannlige ansatte i barnehagene.
- Bruke litteratur som skaper større rom for mangfold i forhold til kjønn. Eksempler. Albert Åberg, Pippi Langstrømpe, Ronja Røverdatter, Harry Potter. Lage egne fortellinger med gode rollemodeller.
- Arbeide med fagstoff på området.
- Dele i jente- og gutteturer og i fellesturer.
- Likestilling i årsplaner.

Observasjon i barnehagen³

Kan brukes i ulike sammenhenger:

- Selvstendighetstrening
- Bruk av navn
- Varighet på samtaler
- Blikkontakt

³ Eksempelskjema ligger vedlagt.

6. Underveisevaluering

Alle barnehagene hadde i denne mellomperioden hatt fokus på likestilling, men i noe varierende grad og mengde. Alle foreslåtte tiltak hadde hatt fokus, samlet sett for barnehagene. Fjotland barnehage hadde dokumenterte intervjuer⁴ med barna i mellomperioden.

Da vi møttes igjen for å vurdere og drøfte videre arbeid med likestilling, var vi blant annet opptatt av spørsmålene:

- Hvilke tanker om likestilling har du i egen praksis?
- Hva er likestilling i forbindelse med arbeid med barn?
- I hvilken grad driver dere en likestilt avdeling/barnehage?
- Hvilke utfordringer har avdelingen/barnehagen når vi ser på praksisen med "likestillingsbriller"?

Det ble tydeligere for personalet at å jobbe med likestilling handler om mye mer enn at jentene skal bli tøffere og for eksempel tørre å klatre i trær, og at gutter skal bli "mykere" og gjøre tradisjonelle jenteaktiviteter som å leke med dukker. Det handler mer om å gripe tak i de holdningene som voksne – bevisst og ubevisst – videreformidler hver dag. Hvilke forventninger har vi til gutter og jenter i barnehagen? Hvilke forventninger har fedre og mødre til personalet i barnehagen? Er det for eksempel naturlig at en gutt får kle seg i rosa og prinsessekjole hvis han ønsker det? Kan dette vekke noen følelsesmessige reaksjoner hos personalet eller foreldrene som er vanskelig å håndtere? De barna som ikke lever opp til de tradisjonelle kjønnsrolleforventningene; hvordan møter vi dem? På spørsmålene om ikke jenter lenger skal få lov til å være jenter – og gutter være gutter – har fokuset vært å gi svar som omfatter at vi må utvide de tradisjonelle oppfatningene om hva en jente kan gjøre og hva en gutt kan gjøre – og at vi må møte barna på en måte som gjør at de selv kan være med å definere hvordan de kan være som gutt eller jente.

De ulike barnehagene har hatt noe forskjellig vektlegging og fokus på arbeidet med likestilling, og alle barnehagene har hatt temaet opp til drøfting i mellomperioden. Den enkelte styrers engasjement har betydning for graden av engasjement blant resten av personalet. Foreldrene har blitt orientert både skriftlig, på foreldremøter og i foreldresamtaler om dette, men har likevel ikke hatt systematisk fokus på arbeidet med likestilling på samme måte som personalet i barnehagen har.

Samtlige barnehager ønsket i fortsettelsen en ny periode med filming for gjennom ny filmanalyse også å få vurdert om det hadde skjedd endringer.

⁴ Se vedlegg

7. Resultat etter andre filmanalyse i 2009

I 2009 var det seks barnehager som leverte film. Denne gangen var det en times film fra hver barnehage. Hver barnehage valgte selv situasjoner for filming:

- Austerdalen barnehage: Vi ser på matsituasjonen
- Fjotland barnehage: Korleis er kommunikasjonen mellom barn og vaksen påkledningssituasjonen? Er me vaksne like mot jenter/gutar og motsatt? Kven tek mest kontakt av jenter/guter og er det forskjell i kontakten?
- Knerten barnehage: Hvordan snakker vi i dagliglivet med barna? Skiller vi mellom jenter og gutter?
- Rafoss barnehage: Hvordan er kommunikasjonen mellom voksne og barn i Rafoss barnehage?
- Sentrum barnehage: Hva leker gutter og jenter og er det forskjell på leken ute og inne?
- Åmotsmarka barnehage: Kommunikasjonen mellom barn og voksne i frilek.

Analysen av det nye filmmaterialet viste fortsatt et forhold mellom voksne og barn preget av:

- trygghet og åpenhet
- humor og engasjement
- voksne som tar seg tid og er rolige, blide og vennlige
- voksne som trøster og avleder
- voksne som roser og oppmuntrer
- voksne som er genuint konsentrert om - og interessert i - barna
- voksne som legger til rette for mestring
- voksne som er fleksible og kan løse flere oppgaver samtidig
- barn som tillitsfullt henvender seg til de voksne
- barn som er blide
- barn som takler å vente på hjelp og bistand

og når vi vurderer kommunikasjonen, ser og hører vi:

- at jenter og gutter blir gitt oppmerksomhet når det er både jenter og gutter til stede
- jentenavn nesten like ofte som guttenavn, men i enkelte sekvenser blir fremdeles gutter oftere tiltalt med navnet sitt enn det jenter blir
- at de voksne snakker om lag like mye med jentene som med guttene. Det er fremdeles en tendens i noen av barnehagene at guttene får lengre samtale tid enn jentene
- at det nå ser ut til å være mer unntaksvis at det er mer øyekontakt mellom voksne og gutter enn mellom voksne og jenter

Historier/hendelsesforløp hentet fra filmene ble lagt fram for den enkelte barnehage. Her følger eksempler på historier fra barnehagene i Kvinesdal i 2009:

- Spisesituasjon ute: Jenter og gutter, flere kvinner, en mann. Fire gutter sitter på benken og spiser av grønne, blå og gule fat. Tre jenter i rosa klær spiser av rosa fat. En fjerde jente får grønt fat av voksen. En gutt roper to ganger: "Jeg vil ha blått fat!" Senere ser jeg to gutter som spiser av rosa fat.
- Spisesituasjon ute: Seks jenter sitter på en benk. Fem gutter sitter foran en annen benk. Det er ikke plass til flere der guttene sitter. En ny gutt kommer inn i bildet. Han setter seg på benken bak guttene. Det er god plass på benken der jentene sitter.
- Voksen hjelper gutt med påkledning: Han synger "Mama Mia" og er glad og fornøyd. Den voksne bruker navnet hans flere ganger. Den voksne ber han ta på støvlene etter at resten av klærne er på. Han henter sine røde og rosa støvler, kler dem på og løper fornøyd ut.
- To voksne og flere barn i garderoben: De voksne hjelper flere barn samtidig. Alle barna får nødvendig hjelp, og de som må vente får også oppmerksomhet. Den ene voksne bruker konsekvent navn, både på gutter og jenter. Den andre bruker navn noen ganger, og jeg hører både guttenavn og jentenavn.
- Voksen , tre gutter og jente i garderoben. Den voksne er vendt mot og snakker med guttene, mens hun hjelper dem og tilrettelegger for påkledningen. Hun bruker navnene deres. Jenta kler på seg selv. Etter en stund er hun på vei ut av bildet mens hun sier: "Vent litt, jeg må hente noe." Den voksne ser etter henne, men kommenterer ikke utsagnet hennes. Jenta kommer tilbake og den voksne hjelper henne på med jakka og snakker med henne. Jeg har ikke hørt navnet hennes, men vet godt hva guttene heter.
- Voksen i garderoben. Hun snakker med jente mens de begge beveger seg. Jeg hører ikke navn. Samme voksne hjelper gutt i garderoben mens jenta enda er der. Hun snakker med gutten, bruker navnet hans flere ganger. Jenta spør om noe borte fra døra. Voksen svarer og de to snakker litt sammen, mens hun fortsatt hjelper gutten. Når hun er ferdig med å hjelpe gutten gjenoppretter hun kontakten med han med et vennlig klapp på skuldra og noen ord. Både gutten og jenta går ut.
- Barna trekker en figur fra en pose. Gutter og jenter hver sin gang. Når bamsen trekkes synges "Ole Brum". Når hatten trekkes synges "Min hatt den har tre kanter". Når bilen trekkes synges "Pappa sin bil".
- Tre voksne, mange barn. De voksne legger til rette for påkledninga av regntøy for alle. Alle jentene kler på seg, de fleste uten videre hjelp. Noen gutter blir stående. De får hjelp av voksen, blir stående igjen og venter til de får hjelp.

- Sandkasselek: Voksen, gutter og jenter leker med bøtter og spader i sandkassen. Barna fyller bøtter med sand og snur dem. Barna løfter opp gensere og fyller sand i dem slik at magen blir stor. Så slipper de genseren ned og sanda renner ned i sandkassa igjen.
- Mange jenter og gutter og voksen sitter ved bord og tegner. Barna er engasjert både i egen tegning og det de andre tegner. Voksen tegner også og er i dialog med barna om hvordan tegningen etter hvert skal se ut. Voksen bruker konsekvent navn på barna – hører like ofte jentenavn som guttenavn.
- Fire jenter sammen på et rom. De har dokker og dokkevogner. Voksen i samtale med jentene: "Jeg tror ikke det er noe som heter jenteting og gutteting." Jente (litt oppgitt): "Det er i alle fall gutteklær og jenteklær. Og guttesokker." Hun forklarer den voksne hvordan de ser ut; "med spiderman og edderkopper og sånn." "Hvorfor er det sånn?" "Vet ikke.. Det sier pappa." "Sier mamma også det?" "Bestefar sier også det."
- Gutt henter voksen for å få hjelp. "Hva har hun gjort" spør den voksne. Jeg kan ikke høre guttens svar, men de går bort til et tre. "Har du klatrer for høyt opp, Vilde?" spør den voksne. Vilde sitter fast. En annen gutt står ved siden av Vilde. (Kutt)
- Ida og Lone i hver sin huske. Ida forlater husken og løper mot et hus. Lone løper like etter samme veien. Ida løper tilbake og setter seg i den huska Lone satt i før. Lone prøver å ta Idas plass, men Ida husker videre med god fart. Lone legger seg på bakken og gråter høylydt. Ida husker videre og lar seg ikke forstyrre av Lones gråt.
- To jenter leker med en stor trehjuls sykkel. To mindre gutter vil også leke med sykkelen. Voksen snakker med barna og foreslår forskjellige løsninger for at alle kan være med. Jentene avviser alle argumenter. Voksen støtter jentene og sier at guttene må vente. Jentene sykler av gårde. Den ene gutten finner noe annet og gjøre, den andre setter seg ned og er tydelig lei seg. Den voksne presiserer at det er hver sin tur. Jentene kommer tilbake. (Kutt)
- Voksen følger gutt som skal ut. Hun snakker med han, rettleder og oppmuntre han på vei til påkledningssituasjonen. Ei jente står i garderoben og kler på seg samtidig. Jenta blir ikke snakka til, men får litt hjelp med påkledninga mens den voksne fortsetter å snakke med gutten.

Historiene ble drøftet ut fra spørsmålene:

- Spiller kjønn noen rolle i denne situasjonen?
- Utgjør kjønn noen begrensning for barnas utfoldelsesmuligheter i denne situasjonen?
- Hva lærer barna i denne episoden?
- Kunne noen handlet på en annen måte?

Vi var også opptatt av refleksjon rundt spørsmålene:

- Hvilke tanker om likestilling har du i egen praksis?
- Hva er likestilling i forbindelse med arbeid med barn?
- I hvilken grad driver dere en likestilt avdeling/barnehage?
- Hvilke utfordringer har avdelingen/barnehagen når vi ser på praksisen med "likestillingsbriller"?

Før presentasjonen av historiene (som var klippet direkte ut fra filmene) var vi enige å unngå fokus på hvem historiene omhandler. Barna er gitt andre navn, og "voksen" er kvinnelig eller mannlig ansatt.

Alle hendelsesforløpene var – som sist - gjenkjennbare for personalet – og gjenstand for spennende diskusjoner. Overraskelsene over å "gå i fella" i enkelte situasjoner var denne gangen mindre enn sist. Drøftingene dreide seg raskere enn sist om kjønn og spørsmålene over. En felles erkjennelse om at vi alle bærer med oss holdninger og tradisjoner i forhold til likestilling – både bevisst og ubevisst - er fremdeles en erkjennelse. Personalet og styrerne er fortsatt enige om å være mer årvåkne – både med hensyn til egen og andres praksis i forhold til likestilling. De samme spørsmålene som vi stilte etter hvert hendelsesforløp ble også denne gangen oppsummert som viktige å ta med seg videre både i planarbeidet og i hverdagslivet i barnehagen. Dette viser at de prosjektene som er gjennomført har vært med å øke bevissthet om at likestilling er et tema det er viktig å ta tak i, men også at det nytter og at dette er en spennende arbeidsform i utviklingsarbeid.

Slik KUN oppfatter det har personalet i alle barnehagene forholdt seg lojale og engasjerte i forhold til arbeidet med likestilling. Rafoss barnehage og Fjotland barnehage utmerker seg som de barnehagene som har holdt fokuset aller "varmest" og som også gjennom filmanalysene og i drøftingene underveis og til slutt dokumenterer størst endring i praksis.

Oppsummering desember 2009

- Filmanalysene del II viser at barnehagene i Kvinesdal har fokus på likestilling. Graden av fokus ser ut til å variere med styrernes engasjement.
- Fokus på arbeid med likestilling fremmer likestilling.
- Fortsatt fokus vil fremme likestilling!
- Tidligere erfaring viser at noen må ta ansvar for å holde fortsatt fokus!
- Styrerne har et spesielt ansvar for å sette temaet på dagsordenen.
- Husk at nye medarbeidere ikke har vært med i hele prosessen!

Litteratur

Nina Rossholt: *Temahefte om likestilling i det pedagogiske arbeidet i barnehagen*

Olesen m. fl.: *Flere end to slags børn*

Olesen m. fl.: *En inspirasjonsguide til at arbeide med køn og likestilling i børnehaver*

Ole Bredeesen: *Nye gutter og nye jenter – en ny pedagogikk?*

Rossholt og Askland: *Kjønnsdiskurser i barnehagen*

Observasjonsskjema

Dato	Situasjon	Hjelp på oppfordring	Oppmuntrer til å greie seg selv	Hjelper uten at barnet ber om det	Gutt	Jente

SPØRSMÅL TIL BARNA I SAMBAND MED LIKESTILLINGSPROSJEKTET.

1. Kva gjør gutar når dei leikar?
2. Kva gjør jenter når dei leikar?
3. Kva gjer dei vaksne når ei jenta slår seg?
4. Kva gjer dei vaksne når ein gut slår seg?
5. Kan gutane gjer noe jentene ikkje kan/får lov til?
6. Kan jentene gjer noe gutane ikkje kan/får lov til?
7. Kva vil du kjøpe til mamma til bursdagen?
8. Kva vil du kjøpe til pappa til bursdagen?
9. Kva vil du bli/gjer når du er vaksen?

KUN senter for kunnskap
og likestilling
N – 8286 Nordfold
org. nr. 969983451 MVA

Tel +47 75 77 90 50 fax
+47 75 77 90 70
post@kun.nl.no
www.kun.nl.no